مسئولیت متن و شکل بدوش نویسندۀ مضمون میباشد، عقیدۀ نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاین نمی باشد

نویسنده: ن . جلیل زاد ۲۰۲۶/۰۶/۲۱

۱۴ مادې، ۶۰ ورځې، یو برخلیک

د تهران—واشنګټن تفاهمليک
د جګړې له لمبو تر ډيپلوماسۍ پورې د سيمې د برخليک نقشه
په هغه سيمه کې چې نيمه پېړۍ يې د جګړو، کودتاوو، نيابتي جګړو، بنديزونو او ستراتيژيکو سيالیو په اور کې تېره کړې، د تهران—واشنګټن ۱۴ ماده ييز تفاهم ليک د يوې داسې شېبې نښه ده چې تاريخ يې په نادره توګه تجربه کوي:
د جګړې د لمبو او د ډيپلوماسۍ د يخ باد ترمنځ د برخليک د ټاکلو شېبه.
دا سند، که څه هم په کاغذ کې د حقوقي مادو په بڼه ليکل شوی، خو په حقيقت کې د قدرت د ژورې جغرافيې، د انرژۍ د نړيوالو لارو، د اټومي سياليو، د بنديزونو د اقتصاد، او د سيمې د امنيت د معادلو د بدلون يوه لويه نقشه ده.
دا نقشه د ۶۰ ورځو په اوږدو کې د يوې داسې جګړې د مهار هڅه کوي چې لمبې يې له تهران تر تل‌ابيب، له هرمز تر مديترانې، او له خليج تر نړيوالو بازارونو رسېدلې وې.
له فبرورۍ ۲۰۲۶ جګړې تر ورسای ماڼۍ پورې
د اور او يخ ترمنځ د تاريخ سفر
هغه جګړه چې د ۲۰۲۶ کال په فبرورۍ کې د امريکا او اسراييلو د هوايي بريدونو په پايله کې پيل شوه، ايران يې د اور په داسې کړۍ کې راګير کړ چې اقتصاد يې له وړاندې د بنديزونو تر فشار لاندې و.
د هرمز تنګي محاصره، چې د نړۍ د انرژۍ شاوخوا ٪۲۰ تېرېږي، د نړيوال اقتصاد د زړه درزا ګډه وډه کړه .
د برينټ تېلو بيه له ۱۰۰ ډالرو پورته شوه، او نړۍ يو ځل بيا پوه شوه چې د خليج جګړه د نړۍ جګړه ده.
خو د دې جګړې د پای دروازه په منځني ختيځ کې نه، بلکې په اروپا کې پرانيستل شوه, په ورسای ماڼۍ کې، د فرانسې د ولسمشر په حضور، هغه ځای چې د دويمې نړيوالې جګړې د سولې د معمارۍ نښه ده.
دا خپله يو ژور پيغام لري:
جګړه په ختيځ کې بلېږي، خو د حل تارونه يې په لوېديځ کې تاوېږي.
۱۴ مادې , د ډيپلوماسۍ ژبه او د قدرت واقعيت
د جګړې دايمي پای؟
که د اور موقتي سړېدل؟
لومړۍ مادې د عملياتو دايمي پای خبره کوي، خو د لبنان نوم په ښکاره يادول دا ښيي چې جګړه يوازې د ايران او امريکا ترمنځ نه وه, لبنان، حزب‌الله، عراق، خليج , ټول د دې جګړې د سيورې لاندې وو.
د متن او ميدان ترمنځ واټن تل ژور وي, په تېرو مياشتو کې ځو ځله اوربندونه مات شول، او دا تجربه ښيي چې کاغذي سوله د توپ د غږ په وړاندې ډېره نازکه ده.
هرمز
د نړۍ د انرژۍ د زړه درزا
ځلورمه او پنځمه ماده د هرمز د خلاصېدو خبره کوي.
هرمز يوازې يو تنګی نه دی, دا د نړۍ د اقتصاد د زړه رګ دی.
هر بندښت يې د نړيوالو بازارونو د سقوط سبب کېږي.
د «اعظمي هڅې» عبارت، چې ايران پرې مکلف شوی، هم د نرمښت نښه ده او هم د تاکتيکي څنډ لپاره ځای پرېږدي.
دا د ډيپلوماسۍ هغه ژبه ده چې نه هو، نه نه, بلکې د دواړو ترمنځ خړ سيوری ده.
اقتصادي زړه

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولۍ

۳۰۰ میلیارده ډالره او بندیزونه
شېړمه او اوومه ماده د بیا رغونې صندوق یادونه کوي، خو امریکا په ښکاره وايي چې دا پیسې به واشنګټن نه ورکوي.
دا صندوق د خلیج هېوادونو د پانګونې لپاره لاره ده، نه د امریکا د بودیجې لپاره.
دا د ډیپلوماسۍ هغه هنر دی چې امتیاز ښکاري، خو لګښت نه لري.
اټومي ماده
د بحران زړه راتلونکي ته پرېښودل
اتمه ماده د اټومي وسلو د نه جوړولو تکرار کوي، خو د غني شوي یورانیم برخلیک یوازې «رقیق‌سازی» ته سپاري.
نه انتقال، نه نابودي.
دا د برجام له سختو مادو ډېر نرم دی.
یعنې:
اوس اور بند، خو د باروتو بوجۍ لا هم پر ځای ده.
د بندیزونو او اټومي پروسې تړاو
د فشار زنجیر
امریکا په ښکاره وايي:
بندیزونه یوازې هغه وخت لرې کېږي چې ایران په اټومي برخه کې عملي ګامونه واخلي.
دا د فشار یوه زنجیر ده چې هره کړۍ یې د بلې کړۍ پورې تړلې ده.
یعنې:
هر ګام د چنې وهلو نوی پړاو دی.
جیوپولیتیک او جیوستراتیژیک اغېز
پر ایران
اقتصادي تنفس
د اټومي پروګرام زیات نظارت
د سیمه‌ییز نفوذ محدودېدل
پر امریکا
د جګړې د لګښتونو کمول
د انرژۍ د نړیوال بازار ثبات
د چین د نفوذ د زیاتېدو مخنیوی
پر سیمه
د هرمز خلاصېدل د انرژۍ د نړیوال بازار د ثبات لپاره حیاتي دي
د جګړې د پراخېدو خطر کمېږي
خو د تېرو اوربندونو ناپایداري لا هم د اندېښنې ځای دی
حقوقي اړخ
د نړیوال قانون او قدرت ټکر
دا سند یو «مذکرهٔ تفاهم» دی، نه یو بشپړ تړون.
یعنې:
حقوقي وزن یې محدود دی
خو سیاسي وزن یې ډېر درووند دی
د نړیوال قانون اصول
د زور نه کارول، د حاکمیت درناوی، د کښتیراني ازادي , ټول په متن کې شته، خو د سیمې د جګړو تاریخ ښیي چې قدرت تل قانون ماتوي.
پایله
سوله، که د طوفان ترمخه یو لنډ تنفس؟
دا تفاهم‌لیک، په غوره حالت کې، د سیمې د سولې د نوې معمارۍ پیل کېدای شي.
خو په بد حالت کې، یوازې د یوې بلې طوفاني مرحلې ترمخه یو لنډ تنفس دی.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولـئ

د ایران, امریکا د اړیکو تاریخ , له کودتا، د سفارت د بندیز پیښه، تر برجام او د هغه د ماتېدو پورې , ښیي چې باور تل شکننده پاتې شوی.
اصلي ازموینه به په راتلونکو ۶۰ ورځو کې وي، نه په ورسای ماڼۍ کې.
او د دې سند برخلیک به په هرمز، لبنان او د سیمې په میدانونو کې ټاکل کېږي.

آرشیف: مطالب نشر شدهٔ ن. جلیل زاد

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ